

NAUJĖS KNĖNGAS

„Balsā ūkūs' / Balsai ūkuose“

STRAZDAUSKĖ JUONA PORTĖGRAPĖJĖS

2010 metu pavasari žornala „Žemaitiu žemė“ redakcijė išleida literatūruoluogės prufesuorės Daujuotītės Vėktuorėjės knīnga „Balsā ūkūs' / Balsai ūkuose“. Parašita ana žemaitėškā (varniškiu tarmė) pagal autuorės atsėmenamus anuos gėminies, daugiausė muotrėšku, balsus (išsireiškėmus, mintės), vo šalėp spausdėnams ėr lietovėšks knīngas teksts. Leidėnīs gausė iliustrouts autuorės gimtūju vėitu portėgrapėjuoms, katrū autuorė ėr Strazdauskė Juons, Šliuogeris Arvīds, Daujuotis Juons, Valuckienė Virginėjė ėr Mukienė Danutė.

Knīngas ėžonguo „Pasiaiškinimas“ V. Daujuotītė raša: „Gal turėčiau paaiškinti ar pasiaiškinti.

Po motinos mirties ilgai galėjau tik apie ją galvoti, lyg pratėsinėti gyvenimą atsimindama, kartodama žodžius, posakius. 2008 m. rugsėjo pabaigoje pradėjau rašyti ir gana greit parašiau ilgoką tekstą, kurį ir pavadinau „Motina“.

Nemaniau, kad galiu rašyti žemaitiškai, tik motinos balso stengiausi, kiek įmanoma, neiškreipti. Nekalbėju kitaip – tik žemaitiškai, kaip varniškiai, *dūnininkai*.

Maniau, kad baigiau, bet ne, nepaleido. Grįžau atgal, jau žemaitiškai, laisvu eiliavimu. Bet jau bendriau – į moteriškąją savo giminę, iš abiejų pusių – motinos ir tėvo. Bandau užrašyti, ką esu girdėjusi; kad ir silpniau, bet dar tebegirdžiu. Daug ką lyg pro ūkus – *balsai ūkuose*.“

Knīnga solaukė dėdėlė žemaitiu ėr ne žemaitiu diemesė. Mėslėjem ka kū tuoliau, tū daugiau mums anuos reikies ėr vės daugiau būs anuos ėiškontiū. Ka ėr diel tuokiū Daujuotītės Vėktuorėjės eiliū, katras spausdėnam šemė žornala numerie.

Parėngė SUNGAILIENĖ Loretą

žemė na tik diel' dūnas
rek dalintīs, na tik sau,
je to nieka, ė tau nieka,
vėskas ė paprastā, vakā,
jie dūsi, ė gausi,
nie truobuos ba dūmu,
dūna iš žemės, al' žemė
na tik diel' dūnas,
dā ė diel' dongaus

žemaitė ė tuokī pat,
al' ė na vėsā tuokī, jau lietovė,
musiek senė sulietoviejėn,
žemaičius pajunti,
kāp nu Lūkės ožlėpi ont Šatrėjės,
kāp atsėsoki priš vieji, paveizi,

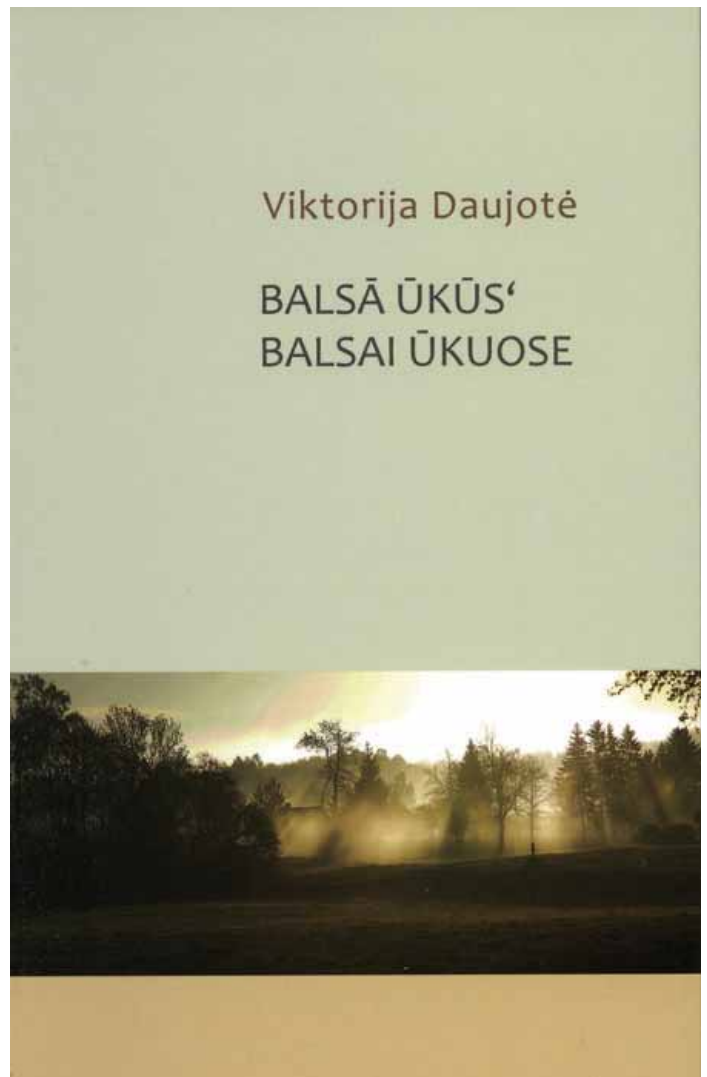
Strazdauskė Juona portėgrapėjė

vėskas vėrp, mainuos,
 è matā, ka nie ni juokė kronta – – –
 paskiau eini keloko par mėška,
 vītuoms šlaps, šatruoms nukluots,
 didelė akminā, apsamanuojėn,
 dā è so žėnklās kažėkuokės,
 so rontās,
 dongos pėlkesnis,
 debesis, garsā kėtāp,
 al' kāp – nasopronti

mas vėsas liūbam dainiūsma,
 mamuneli, sesū Bruonė èr aš,
 sīkės dā è tievs, è bruolielis omžėnatilsi,
 aš dā kon, pīmenė dā vėsā,
 al' balsa turiejau, davė Dievs,
 mama tas senonsės liūb līps mon
 vės pajimtė, anuos ī omžėnas, sakīs,
 kap dongos, žemė, žalės pīvas;
 kāp liūb isėdainiūsio, kāp isėlingūsio,
 ruodies, ka monės è nabie,
 tik garsos ėn kap iš kuokiuos toštumuos,
 jug kas mon tī jūdbierė, kas mon
 tī tiltelė a tuos marelės, kuo tèn iška,
 kon kas baras, al' vėskas kel, neš
 kap kuoks vies èš dēdelė mėška,
 vuo ont širdīs gerā, gerā

kīk tuos Lietuvuos –
 tīk, kīk žmuoniū, gīvū è numėrosiu,
 kīk dāktū è kīk žuodžiu,
 èr i pasakas susėvėrosiu,
 kīk truobuo, unt vėšku rakibuolu,
 vėskon rėk susėgalvuotė – è žuodžius,
 è pondīvus, è grabus, è lingīnės kībontės,
 è ton tievinė, katruos nieks namatė,
 tik dongo, tieva, muotina,
 žemė, medi, mėška,
 dā kaimīna; al' sīkės pamatuom –
 nažėnau, a vėsė, gal' tik puo vīna

kresti mielīnū baltū, rauduonū bolbėkiu
 prūda pakraštie nuplauno, nuteluškūjo,
 kuokės gražės, kāp sosėdedi
 skostė i sena krieži,
 naatsėdžiaugo, kap so lokštās nudažītas vėsas,
 bikor narasi tuokiū, kap mūsosės,
 tuos patės nu senū senuovės, mums tink,
 verdo so lupīnuom ont mažuos ognīs,

Daujuotītės Vėktuorėjės knīngas „Balsā ūkūs' / Balsai ūkuose“ viršielis.
 Dailininkė Rībakuovienė Deimantė. Unt vėršėlė – Strazdauskė Juona
 portėgrapėjė

korstau atsargė, veizo pruo longa,
 a jau parėn i staldā āvis, a prirėšts Sargis,
 lauko vėsūn ont večerės,
 po dīnuos vargū susėrinks

kuova mienesi onkstibījė rīkmetė
 ī tuokiuos keistuos spalvuos –
 ūkā pėlkā lelėjavė, sīkės mieleni,
 jie veizi nu klevū unt muokīklas,
 èš pelkiu kėln kap kuokī dūmā,
 kap avis par dongo,
 jie alksnės kūreni, tāp būn

nieks nagal' žėnuotė,
 èš kor užėn tomsa unt žmuogaus,
 kap debesis kuokī su perkūnėjė,
 žmuonis sīkės pasmerk skaudė,
 al' è patīms jug vėsāp būn,

(Atkelta iš 33 p.)

ė galem, ė nagalem,
a na ėš tèn pat
ė džiaugsmā, ė vargā jūdi,
nažēnā juk, su kūm būsi
pri stala pasvadints,
kuokio vardo kūno pavadints –
na tava valiuo

aš anas iš tuolī pažinsto –
našlelės, ė senas kap aš, ė dā apījaunės –
dabā tīk vīru tuos mašinas,
tas gierėms ėšpjaun –
kėtāp našlelė veiz, tonkė nusėriekusi,
nuors sīkės ė lėngviau,
al' vis tīk vīna,
ė kėtāp ėn, kėtuoks žingsnis,
vės pakraštelės, je ė purvīns,
ka tik naužkliūto kam,
su nešulės abijuos ronkuos,
juk neš kap už do,
ėš kor beito, vės kap nu kapūn

apošruotoks bova mona numīlieta vīta,
rets, saulietis, vėdurie da akminā lėkėn,
prileki, atsėsiėdi, papartė minkštė, apvītėn,
žemūgės, grībā, mama rudmeisės liūb skintė

kap kuokius lapus, žīmā liūb prisliegtė,
vuo bruolioks slīkūn liūb kastīs, čė pat ė vundū,
aplinkū kvīnā, gelsvė ė balsvė barkūnā,
Dievi, kudie tèn tāp švīsė vėskas, šėlta,
tī kiminā, kap šėlks, pasinero ligi alkūniu

vuot, apī kon dabā pamėslėjau,
apei bėtės laukėnės, liūbam griebtė
so mamō palei dauba, musiek, žėnā,
padaubie pri tū beržioku, ė užkabėnam
katra so griėbio lėzda, ka pasėpėl,
vuo ūžėms, vuo pūlėms, lekam žemīn,
palaukam kīk, aprimst, mama ė ėštrauk kuori,
saka, vis tīk nabgīvens tuo vītuo, pasiolpam,
ė mažīsīms nešam, juk ė anī nuor,
dā ė kamanės bova, vīnās metās susėmetė
puo akmėno, kap orvė kuokemė,
vakarė so Juzėkė priglaudam ausės,
garsā visuokī, ūž, morm, kuten

kīk tat žmuogos gal' atmintė,
garsus, balsus, mintės

kuokės jau kiaupīnės, ė napamačiau
kāp išdīga-sužīda, mamunelė liūb rinks,
šaltamė vundinie išmirkīs, uždies
rūgšta pīna uždies ė līps valgītė su dūna,
ka skuorboto nasėrgtomiem;

Strazdauskė Juona portėgrapėjė

mon patink, k p anuos  id,
p lnas b  iu, tuoks geltuonoms,
kap ma as saul k s ont  emis,
vuo pask m pak ln p kiok 
 r i lek,  r i lek – – –
nuj, sunk  i naikint ,
pri mon s kuo n s met s
an n daugiau   daugiau pletas

ka galietum  ram  num rt ,
r k toriet  ram    rd ,
vuo k p nug vensi,
ka v skas t p  var , gr n ,
  baugos u tat smertis,
  geni an n nu sav s
k p i man dama – – –
veiziek, kuoks debes s u ej ,
  vies kuoks tomsos

k p mama num r ,
gailiejaus d del ,
v skon j d  parsida iau, toms ,
s k s li bu pamisl t ,
ka jau k ta mona dalel ,
jie kas bluog  so mon m,
nabr k basak t ,

k p nuorint s pataikint ,
ka an  nab to sunk  – – –
al' jug li bu biegt 
ka   patoms s,
pab t , pariekt ,
– kuok  ratunka
tau bagalio d t , – li b sak s, –
jau esi nu mona kepala atr kta,
atsk ra r kie

Pagirg d tie
tuok  d del   al  lauk ,
li b pavasar s   leist  karv s
i  ard na, jau  uolies  , al' najied,
tik  valguos,  valguos, ton  aloma
tik ger, ger... tus  alsvus  kus,
ka  k p li b jauso ont krot n s,
ka   mon ger 

mat , i ejau i  mienes niu bolbiu,
a to anas atmini, k p li b kasma onkst ,
mona mama d  muokiej    pakiau iniet ,
sok  , li b p r tus i  em    ap s kelmoka,
  pasijims did ionsis – kap  ons s kiau ius
    em s   ltuos

(Nukelta i 36 p.)

(Atkelta iš 35 p.)

sakā, ka natori čiesa,
al' kudie aš tuo eilie
patė paskutėnė ē paskutėnė,
kudie kitīms tori, vuo mon nablīkt

je speigs žīmuos nakti,
kāp vēskas kaimė skomb, aid,
kap bažninčiuo, kuokī balsā,
ē tuo mūsa maža šunītė

kap tavi kas ūdīto ēr ūdīto –
rudū, rudū, rudū – – –
tomsės, padūmavosės dīnas,
vuo naktis ēlgas, jūdas,
atsėbundi, nabožmīgti,
ali bijė ē pasėjudintė

aš savūsūs vākus gīniuojau
kap kuoks šū – – –
kėtas buobas vėsāp liūb pašnekietė,

vuo aš tīliejau, dontis sukondusi,
ka ē kāp tēn būtom,
munījė geriausė, munījė gražiausė,
al' pardaug bovau mondri,
pardaug sava laikiaus,
jie padžiūst šaknis,
naėlgā džiaugsīs ē vėršūniem

ka žīd tāt ba pruota,
mon kažėkāp skaudė, naramė,
kap kuokemė baliū, i katron nesi pavadints,
stuovi sau vīns,
al' jemi nu balta apdėngta stala,
jemi dūnas, tepīs svīsta, isėpili vīna

bėtės tuo žīdončiuo vuobelie
nu aušruos ligi sutemstont',
dūzg, ūž, ūž iš vīna –

sīkės ē šiorpė, tas baltoms,
tī balsā, garsā i ausės, vēskas vėrp, vėrp,
ligo gėrdietomi kažikūn uždrausta

to, jūda žemė, žemeli mona,
kīk par omžiu sava tavės par ronkas parleidau,
svadėnau ė ruoviau, kasiau ė raviejau,
kīk kelės apejau,
kap kuokės Kalvarėjės – – –
to, jūdā žemė, žemeli mona,
užberk naskaudė mon akės,
borna mona, ka būs čiesos

nasopronto, kудie tī paukštē
tāp mažā bagīst, ar aš naprigėrdo,
a kāp čė ī; liūb nu onksčiausė rīkmetė
ligi vakara skleidās laukā nu tūn balsūn,
nu tūn garsūn vēsuokiūn,
kap kuokiūn pasėlabinėmu – – –
vuo dabā tīlė tīlė, apsėdžiaugo
ka ė mašina kuokė ėšgėrsto;
Dīvaliau, Dīvaliau, kon to bagali padarītė,
jie tava šėrdės tik – paklabt paklabt

mama, to nuoriejė popu, tūn didžiūju,
kap Pagėrgždūtė ka liūb siesma,
parvežiau, ožteks vėsā ežė,
– musiek nabrėks mon, ka nabrūp,
atidūk susiedė, ana džiaugses

sodžiūvosės kuokės, nabikondamas,
musiek senė išaižītas

kon vės atmeno –
ton autuobosa ėš Skūda,
tāp onkstī, ka ė vasara vuos švint,
vuo rodini dā jūda,
piestė pruo Nakačė ka skobo,
ka napavielūčiuo,
vuo kuojės nutrintas,
– jie, jau ī, lauk, –
važiūjo pri sava vāka i Vėlnio
pruo muotinas Laukuva

paskutini sīki išeidama ėš senuosės truobuos
atsėsokau ė pamačiau, ka unt koknės tabie rinkė,
nusėjiemiau pīšinūs, susėvieriau unt ronkas
kap kuokius žīdūs a ontronkiūs
ė parsėvežiau, al' nareikiejė,
Viežaičiūs kruosnė kėtāp,
pamislījau, kad ė aš napritapso, tuokė maža, mėnka,
čė muotrėškas stėprės, dėdelės, tuokės dronsės,
sunkė bova, pripratusi bovau lėnktīs, klausītė,
puo tieva mirtīs kap ė atsėtīsiai, pradiejau gīventė,
al' vės ausiem karpīdama

(Nukelta i 38 p.)

Strazdauskė Juona portėgrapėjė

(Atkelta iš 37 p.)

narėk savės dėdelė gailietis,
parieko, jie sunkė, ka nieks namata,
ė kon, ė viel ėno,
ka pamislijo, kīk tūn vargūn –
nasodietumi nie i juokė daina;
vuo kas bagal mon atsėtėktė,
jug vėskas jau ī atsėtėkėn,
lėngvė dabā eso kap pūks,
katrūn vies stom ė atsėtūposė

kuokės sausas tuos mona ginslas,
kraujė vėsā nabier musiek,
nabgīniuokėt nu monės smertė,
jau ī laiks ožsėmerktė – – –
– al' kuokī muonā mona galvelie:
ruoduos, ka dīgst ė dīgst, atžel ė atžel
puo longās dievmedoks,
bovau šakėkė i stėklėnė pamerkusi,
vuo nabrėk mon anuo,
rauno, rauno, nabišrauno, nabsidūd

Strazdauskė Juona portėgrapėjė

Mėšks; kalba nomėškė
garsū ėš tən pėlna atmintės,
keitas, mainuos, vėrst i balsus,
žuodė tī patis ė kėtė, kėtāp palėnktė,
kėtāp skomb; ė žīd kėtāp tən balas
balsus gėrdietus gėrdo-tabgėrdo,
ė gražos mon ī tas gėrdiejėms,
ta kalba nomėškė gėrda ė gėrda,
kap tas mažas šaltėnoks pri mėška

Strazdauskė Juona portėgrapėjė